

УДК 159.9.078

Залановська Л. І.

аспірантка Класичного приватного університету м. Запоріжжя

e-mail: Lesia_zalanovskaia@ukr.net

ORCID ID 0000–0002–3684–9327

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Стаття присвячена розкриттю методології дослідження компонентів між-етнічної толерантності. Виокремлюються компоненти та рівні прояву між-етнічної толерантності, розглянуто діагностичні методики вивчення означеної особистісної якості у студентському середовищі.

Ключові слова: міжетнічна толерантність, компоненти міжетнічної толерантності, рівні прояву міжетнічної толерантності, методологія.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що гострота проблеми формування міжетнічної толерантності зумовлюється складностями трансформаційного періоду суспільного розвитку в Україні, який характеризується зниженням керованості соціальної системи, загостренням суперечностей між інтересами різних соціальних груп суспільства, в тому числі і на ґрунті міжетнічних відносин. Активізація міграційних потоків, особливості сучасних геополітичних процесів призводять до того, що українське суспільство стає більш поліетнічним. Подальший поступальний розвиток українського поліетнічного суспільства можливий лише за умов конструктивної співпраці його соціальних груп, які мають різні ціннісні, мовні, релігійні та етнополітичні орієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему міжетнічної толерантності досліджують вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: О. Грива, В. Гриньова, В. Кремень, Н. Лебедева, В. Лекторський, В. Олійник, Г. Солдатова, Т. Стефаненко, Л. Шайгерова та інші. Підґрунтям для виокремлення компонентів і рівнів прояву міжетнічної толерантності для нас слугували дослідження В. Бойченко, О. Гриви, О. Кихтюк, К. Романюк.

Постановка завдання. Виокремлення компонентів міжетнічної толерантності в студентському середовищі, обґрунтування методології дослідження та розробка психологічного інструментарію дослідження.

Виклад основного матеріалу. За визначенням В. Євтуха, «міжетнічна толерантність (від лат. *tolerare* — терпіти) — терпиме ставлення представників однієї етнічної спільноти до представників іншої спільноти, відмінних культурницьких традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей» [4]. Толерантність розуміється як знання про свій власний етнос (культурну спадщину, звичаї, традиції, особливості менталітету), і про інші етноси та національності, так звані полікультурні знання. Отже, вагоме значення у реалізації міжетнічної взаємодії та розви-

тку міжетнічної толерантності як особистісної якості має етнічна ідентичність особистості та її етнокультурна компетентність.

Підсумовуючи окреслені вище трактування досліджуваного феномену, міжетнічну толерантність розуміємо як особливу форму особистісного ставлення, яке передбачає розуміння і сприйняття іншої культури, позитивне ставлення до відмінностей, виявляється у доброзичливому ставленні до представників інших культур, бажанні взаємодіяти з ними на основі конструктивного діалогу. Це визначення не претендує на однозначне, враховуючи, що пошуки оптимізації та уточнення його змістового навантаження у психології досі тривають.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволив виділити компоненти міжетнічної толерантності та рівні їх прояву: когнітивний, емоційний, особистісний, конативний та етнічно орієнтований, які проявляються на гностичному, афективному, мотиваційно-ціннісному, поведінковому та ідентифікаційному рівнях.

Зміст когнітивного компоненту (гностичного рівня прояву) включає знання, усвідомлення і інтериорізацію ідей про цінність ненасильства, толерантної культури (орієнтацію на творення і позитивну взаємодію, самоконтроль, усвідомлення результату дій); знання про права людини і межі толерантної культури (допустимість в межах моральності); про своєрідність іншої групи. Когнітивний блок пов'язаний з організацією процесу накопичення та систематизації знань про толерантну культуру як однієї з основних цінностей.

Зміст емоційного компоненту (афективного рівня прояву) полягає в здатності долати дратівливість, невтриманість, проявляти витримку, самовладання, самоконтроль і саморегуляцію, а при роботі над собою виражається в емпатії, любові, повазі. Терпіння як психологічний механізм дає можливість знизити поріг чутливості до несприятливих факторів.

Зміст особистісного компоненту (мотиваційно-ціннісного рівня прояву) полягає в тому, що емоційне осягнення об'єкта або інформації на рівні прийняття або неприйняття відбувається при впливі на емоції та почуття, а це сприяє усвідомленню ціннісних властивостей об'єкта, наданню індивідуального контексту. Цей блок пов'язаний із засвоєнням ненасильства як цінності з проголошенням смислів добра, віротерпимості, смирення і т. і.

Зміст конативного компонента (поведінкового рівня прояву) полягає в тому, що толерантна культура як загальнолюдська цінність є регулятором діяльності та поведінки, і це не випадкове, епізодичне явище, а стійке утворення, яке проявляється у відносинах з оточуючими людьми, в особливостях комунікації і комунікаційних настанов. Отже, конативний компонент — загальні та специфічні комунікативні уміння, які дозволяють успішно встановлювати контакт із співрозмовником, адекватно пізнавати його внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з ним.

Етнічно орієнтований компонент (ідентифікаційний рівень прояву) включений до структури як етнічна норма та являє собою толерантність,

як цінність, що має пріоритетне значення для особистості. До цього компонента відноситься ступінь сформованості репертуару ідентичностей у сферах можливого прояву толерантності.

Таблиця 1

Психологічна структура міжетнічної толерантності

Компоненти	Рівні прояву
Когнітивний (сукупність знань про міжетнічну толерантність)	Гностичний: – знання і уявлення про психічний склад етносів; – знання і уявлення про етнічні стереотипи; – знання і уявлення про етнічні конфлікти; – знання і уявлення про національний характер
Емоційний (зовнішній прояв міжетнічної толерантності)	Афективний: – загальна емоційність; – самоконтроль і саморегуляція емоцій; – здатність до емпатії
Особистісний (інтегральна властивість цілісної індивідуальності людини)	Мотиваційно-ціннісний: – спрямованість особистості; – потреба, як спонукальна дія; – цінність, як система ціннісних орієнтацій; – ригідність, як характеристика особистості
Конативний (конкретні акти толерантного/інтолерантного реагування, що проявляються в особливостях міжетнічної комунікації)	Поведінковий: – комунікативність в спілкуванні; – комунікативна толерантність; – комунікативну настанову
Етнічно орієнтований (як етнічна норма)	Ідентифікаційний: – ціннісна орієнтація, як тенденція приналежності культури, що вивчається; – етнічна ідентичність

Методологія дослідження спирається на виділені компоненти міжетнічної толерантності та рівні їх прояву.

Когнітивний компонент проявляється на гностичному рівні, що являє собою знання і уявлення про психічний склад (історію), національний характер, етнічні стереотипи й етнічні конфлікти різних етнічних груп. При цьому провідного значення набувають саме знання як сукупність інформативних одиниць, що ґрунтуються на об'єктивних закономірностях міжетнічної взаємодії у світі.

У своєму дослідженні ми виходимо з положення про те, що міжетнічна толерантність є інтегральною властивістю індивідуальності людини, характерною для всіх людей, але має різний рівень сформованості. З цієї точки зору можна говорити про рівні толерантності (високий, середній, низький), які виявляються за допомогою експрес-опитувальника «Індекс толерантності» Г. Солдатова, О. Кравцова, О. Хухлаєва, Л. Шайгерова [1; 8].

Крім чотирьох показників, за якими ми досліджували гностичний рівень прояву когнітивного компоненту міжетнічної толерантності, ми вва-

жаємо за доцільне виявити рівень міжетнічної толерантності взагалі, щоб переконатися, за рахунок чого загальний рівень міжетнічної толерантності може знижуватись чи підвищуватись.

Для виявлення гностичного рівня прояву міжетнічної толерантності нами були використані такі методики:

1. Опитувальник «Індекс толерантності» Г. Солдатова, О. Кравцова, О. Хухлаєва, Л. Шайгерова [11, с. 46–51], за допомогою якого визначається рівень толерантності. Стимульний матеріал опитувальника складають твердження, що відображають як загальне ставлення до навколишнього світу і інших людей, так і соціальні установки в різних сферах взаємодії, де проявляються толерантність та інтолерантність людини. В методику включені твердження, що виявляють ставлення до деяких соціальних груп (психічно хворих людей, жебраків тощо), комунікативні установки (повага до думки опонентів, готовність до конструктивного рішення конфліктів і продуктивної співпраці). Спеціальна увага приділена етнічній толерантності — інтолерантності (ставлення до людей іншої раси і етнічної групи, оцінка культурної дистанції). Три субшкали опитувальника спрямовано на діагностику таких аспектів толерантності, як етнічна толерантність, соціальна толерантність, толерантність як риса особистості.

2. Розроблений опитувальник «Визначення рівня міжетнічної толерантності при фаховій підготовці», з метою уточнення розуміння поняття міжетнічної толерантності студентами та оцінки рівня толерантності. Опитувальник містить запитання та варіанти відповідей. Аналіз результатів опитування проводиться за допомогою контент-аналізу.

3. Опитувальник О. Кихтюк «Етнічно толерантна особистість» [9], за допомогою якого визначається сукупність знань про міжетнічну толерантність. Опитувальник містить чотири блоки по декілька запитань. Ступінь сформованості когнітивного компоненту визначається за 3-бальною шкалою. Таким чином, максимальне вираження сформованості когнітивного компоненту становить 12 балів.

Емоційний компонент, зовнішній прояв міжетнічної толерантності, проявляється на афективному рівні і визначається за наступними показниками:

- 1) загальна емоційність;
- 2) самоконтроль і саморегуляція емоцій;
- 3) здатність до емпатії.

Для визначення афективного рівня прояву міжетнічної толерантності за вищезазначеними показниками використані наступні методики:

1. «Діагностика емоційності» М. Русалової [6, с. 540–542]. Автор виділяє три види прояву емоційності: психомоторну, комунікативну і інтелектуальну. Відповідно до цього в методиці є три шкали (психомоторна емоційність, інтелектуальна емоційність, комунікативна емоційність). За допомогою трьох шкал опитувальник дозволяє виділити загальний рівень емоційності.

2. Для виділення загального рівня емоційності обрано методику «Визначення емоційності» В. Суворової [6, с. 539–540], яка дає можливість ви-

значити рівень емоційності за інтегральним показником. Методика складається із 15 суджень. Кожне судження, з яким погоджується студент, оцінюється в 1 бал. Згідно з цією методикою, чим більша кількість балів, тим вища загальна емоційність.

3. Методика «Чи вмієте ви себе контролювати?» Л. Дерогатіса [13, с. 30–31] вивчає здатність стримувати і контролювати свої емоції

4. «Діагностика здатності до емпатії» А. Мехребіан, Н. Епштейн [11, с. 72–75] спрямована на дослідження емпатії (як співпереживання, співчуття), яка є механізмом сприйняття і розуміння людьми один одного при спілкуванні, та передбачає емоційні, безпосередні реакції на поведінку інших людей, співчуття, передбачення їх станів. Опитувальник дає змогу виявити рівень емпатичних тенденцій (високий, середній, низький, дуже низький).

Особистісний компонент, як інтегральна властивість цілісної індивідуальності людини, визначався на мотиваційно-ціннісному рівні за такими показниками як:

- 1) спрямованість особистості;
- 2) потреба, як спонукальна дія;
- 3) ціннісна орієнтація, як система ціннісних орієнтацій.

Ми виходили з положення, що є комплекс стійких компонентів особистості (темперамент, характер, мотивація) і тих, що динамічно розвиваються (потяги, інтереси, схильності, світобачення, ідеали). Особливості, що динамічно розвиваються, закріплюються та стають рисами особистості, формуються шляхом вправ. Індивідуальні особливості окремих психологічних функцій ми не брали до уваги (пам'ять, мислення, почуття, воля). Оскільки ціннісна орієнтація включає міжетнічну толерантність як цінність, яка має пріоритетне значення для особистості, а потреба розглядається як спонукальна дія, для визначення мотиваційно-ціннісного рівня прояву міжетнічної толерантності були використані наступні методики:

1. «Визначення спрямованості особистості» (орієнтаційна анкета) Б. Басса [7, с. 28–31]. Анкета складається з 27 суджень, за кожним з яких можливі три варіанти відповідей, які співвідносяться з трьома видам спрямованості особистості. За допомогою методики виявляються наступні спрямованості: спрямованість на себе (Я) — орієнтація на пряму винагороду і агресивність в досягненні статусу, владність, схильність до суперництва, дратівливість, тривожність спрямованість на спілкування з іншими людьми (С) — прагнення при будь-яких умовах підтримувати відносини з людьми, орієнтація на спільну діяльність, але часто на шкоду виконанню конкретних завдань або надання щирої допомоги людям, орієнтація на соціальне схвалення, залежність від групи, потреба в прихильності та емоційних відносинах з людьми; спрямованість на справу (Д) — зацікавленість у вирішенні ділових проблем, виконання роботи якнайкраще, орієнтація на ділове співробітництво, здатність відстоювати в інтересах справи власну думку, яка корисна для досягнення спільної мети.

2. Методика «Ієрархія потреб» модифікація І. Акіндінової [10, с. 314–318], яка призначена для виявлення актуальності базових потреб таких

як: матеріальне положення, потреба в безпеці, потреба в міжособистісних зв'язках, потреба в повазі з боку інших та потреба в самовираженні (самоактуалізації).

3. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича [12, с. 25–99]. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєдіяльності, основу життєвої концепції і «філософії життя». Автор методики розрізняє два класи цінностей: термінальні — переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути; інструментальні — переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим в будь-якій ситуації. Найбільшу цінність для нас представляють інструментальні цінності, а саме етичні цінності, такі як чуйність, непримирність до недоліків інших, терплячість.

4. «Томський опитувальник ригідності» Г. Залевського [11, с.76–94], який визначає ригідність як ускладнення корекції програми поведінки в цілому або її окремих елементів у зв'язку з об'єктивною необхідністю і різним ступенем усвідомлення і прийняття цієї необхідності. Методика складається з 8 шкал: шкала загальної ригідності СКР (симптомокомплекс ригідності); субшкала актуальної ригідності (АР); шкала сенситивної ригідності (СР); шкала настановчої ригідності (НР); шкала ригідності як стану (РСО); преморбідна ригідність (ПМР); шкала реальності (ШР); шкала брехливості (ШБ).

Конативний компонент міжетнічної толерантності розглядається як конкретні акти толерантного/інтолерантного реагування, що проявляються в особливостях міжетнічної комунікації та визначаються за наступними критеріями:

- 1) комунікативність в спілкуванні;
- 2) толерантна комунікативність;
- 3) комунікативна настанова.

У виділенні конативного компоненту ми спиралась на визначення В. Бойко, що комунікативна настанова особистості являє собою певну готовність реагувати відповідно на ті чи інші типи партнерів по взаємодії, що обумовлено наявним досвідом спілкування, оцінками та переживаннями їх сутності, поглядів та поведінки. Установка, за твердженням автора, визначається як кліше реагування, звичка відповідати певним способом на знайомі життєві ситуації, повторювані соціальні явища [2].

Поведінковий рівень прояву конативного компоненту міжетнічної толерантності відображається в здатності продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур, в комунікативному спілкуванні, зокрема в толерантній комунікації.

Для визначення поведінкового рівня прояву міжетнічної толерантності за вищезазначеними показниками використані наступні методики:

1. «Тест оцінки самоконтроля в спілкуванні» М. Снайдера [7, с. 292–293] дає можливість виділити три рівні комунікативного контролю: низький, середній і високий.

2. «Оцінка рівня комунікабельності» (тест В. Ряховського) [3 с. 27–28] складається з 16 запитань, що дають змогу виявити низький рівень комунікабельності (замкнутий, неговіркий), середній рівень (певною мірою легко спілкується, у знайомій ситуації почувається цілком упевнено, однак з новими людьми спілкується обережно), високий рівень (висока комунікабельність, терпимий у спілкуванні з іншими, охоче спілкується з новими людьми).

3. «Діагностика загальної комунікативної толерантності» В. Бойко [11, с. 60–65]. Згідно з автором методики, комунікативна толерантність, або інтолерантність в спілкуванні підрозділяється на ситуативну, типологічну, професійну і загальну. Рівень ситуативної толерантності визначається ставленням людини до конкретного партнера по спілкуванню, типологічний — ставлення до збірного типа або групи людей (представників якої-небудь національності, професії, соціального шару). Професійна комунікативна толерантність проявляється в робочих ситуаціях, у взаємодії з тими людьми, з якими доводиться мати справу за родом діяльності. Загальна комунікативна толерантність обумовлена життєвим досвідом, властивостями характеру, етичними принципами і значною мірою зумовлює інші форми комунікативної толерантності. Методика складається з дев'яти шкал (неприйняття або нерозуміння індивідуальності іншого; використання себе як еталона при оцінці поведінки і образу думок інших людей; категоричність або консерватизм в оцінках інших людей; невміння приховувати або згладжувати неприємні відчуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнера; прагнення перевиховати партнера; прагнення підігнати партнера під себе; невміння прощати іншим помилки, незручність; нетерпимість до фізичного або психічного дискомфорту, створюваного іншим людям; невміння пристосовуватися до характеру, звичок і бажань інших). Окрім загального рівня комунікативної толерантності, ця методика дозволяє виділити толерантні / інтолерантні настанови особистості, які проявляються в процесі спілкування.

4. «Методика діагностики комунікативної установки» В. Бойко [13, с. 298–311] дає можливість отримати інформацію щодо наявності чи відсутності таких компонентів негативної комунікативної установки: завуальована жорстокість (у відношенні до людей, в думках про них); відкрита жорстокість (особистість відкрито виражає негативні оцінки і думки з приводу тих осіб, які її оточують); обґрунтований негативізм (виражається в об'єктивно обумовлених негативних висновках щодо деяких типів людей і окремих сторін взаємодії); бурчання (схильність до необумовленого узагальнення негативних чинників у сфері стосунків з партнерами і в спостереженні за соціальною дійсністю); негативний досвід спілкування.

Етнічно орієнтований, як етнічна норма, має ідентифікаційний рівень прояву, який визначався за такими показниками, як:

- 1) ціннісні орієнтації;
- 2) етнічна ідентичність.

Етнічна ідентичність свідчить про те, що толерантність людини базується на її особистій самоідентифікації, тобто ступінь сформованості реперту-

ару ідентичностей у сферах можливих проявів толерантності. Для визначення ціннісно-ідентифікаційного рівня прояву міжетнічної толерантності за вищеназваними показниками використані наступні методики:

1. Тест «Культурно-ціннісних орієнтацій» Дж. Таусенда в модифікації Л. Почебут [14, с. 212–215], який призначений для визначення основних тенденцій формування і становлення культури, що вивчається. В основу тесту закладено уявлення про три типи культури. Перший тип — традиційна культура, характеризується орієнтацією людей на минуле, прихильністю до традицій, інтересом до історії. Другий тип — сучасна культура характеризується орієнтацією людей на сьогоднішній день, на сучасні події. Цінності цієї культури зосереджені на людині, її правах, покликанні, розвитку її здібностей, самореалізації і самуактуалізації. Третій тип — це культура, яка динамічно розвивається, характеризується орієнтацією людей на майбутнє, на досягнення швидких значних результатів, культивується індивідуальність, незалежність, автономність від соціального оточення.

2. Методика «Типи етнічної ідентичності» Г. Солдатової, С. Рижової [11, с. 140–146], яка містить шість шкал, що відповідають таким типам етнічної ідентичності: етніцизм, етнічна індиферентність, етнічна норма, етноогоїзм, етноізоляціонізм, етнофанатизм:

– етніцизм — одна з форм гіпоідентичності, яка являє собою відхід від власної етнічної групи та пошук стійких соціально-психологічних ніш не за етнічною ознакою;

– етнічна індиферентність — розмивання етнічної ідентичності, виражене в невизначеності етнічної приналежності, неактуальності етнічності;

– норма (позитивна етнічна ідентичність) — поєднання позитивного ставлення до власного народу з позитивним відношенням до інших народів;

– етноогоїзм — цей тип ідентичності може виражатися в необразливій формі на невербальному рівні як результат сприйняття через призму конструкту «Мій народ»;

– етноізоляціонізм — переконання в перевазі свого народу, визнанні необхідності «очищення» національної культури, негативне ставлення до міжетнічних шлюбних союзів, ксенофобія;

– етнофанатизм — готовність йти на будь-які дії задля реалізації своїх інтересів, навіть до етнічних «чисток», відмова іншим народам у праві користуватися ресурсами і соціальними привілеями, визнання пріоритету етнічних прав народу над правами людини, виправдання будь-яких жертв в боротьбі за благополуччя свого народу. Опитувальник представлений 30 твердженнями, кожне з яких оцінюється відповідними балами: згодний — 4 бали, майже згодний — 3 бали, у чомусь згодний, а у чомусь ні — 2 бали, майже згодний — 1 бал, не згодний — 0 балів.

Одержані дані за вибраними нами методиками дають досить чітке, змістовне уявлення про рівень прояву міжетнічної толерантності студента, що дозволяє виважено, обґрунтовано підійти до розробки програми формування міжетнічної толерантності.

Висновки. Проблема виділення компонентів міжетнічної толерантності та процес розробки методології дослідження міжетнічної толерантності студентів гуманітарного профілю дозволив зробити наступні висновки. Міжетнічна толерантність — складне особистісне утворення, яке дозволяє особистості вільно та успішно взаємодіяти з іншими людьми у полікультурному суспільстві. Міжетнічна толерантність складається з компонентів, які входять до її структури, а саме: когнітивний, емоційний, особистісний, конативний та етнічно орієнтований. Важливим моментом у теоретико методологічному аналізі поняття міжетнічної толерантності є пошук адекватної кореляції між компонентами, що забезпечить об'єктивне відтворення реальності в суспільстві. Процес розробки методології дослідження міжетнічної толерантності студентів дозволив створити відповідний психологічний інструментарій.

Перспективи подальших досліджень полягають в експериментальному дослідженні виділених компонентів міжетнічної толерантності та перевірці актуальних психологічних умов формування міжетнічної толерантності в процесі підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Список використаних джерел і літератури

1. Асмолов А. Г. О смыслах понятия «толерантность» / Г. А. Асмолов, Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова // Век толерантности : научно-публицистический вестник. — М. : МГУ, 2001. — Вып. 1–2. — С. 8–19.
2. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении : взгляд на себя и других / В. В. Бойко. — М. : Филин, 1996. — 472 с.
3. Діагностичне забезпечення готовності педагогів та учнів до формування у них полілінгвального світогляду // Вісник науково-дослідницької лабораторії навчального полілінгвізму. Вип. 2 / [упоряд. Гуріна А. А.]. — Рівне : РОППО, 2012. — 78 с.
4. Євтух В. Б. Міжетнічна інтеграція: постановка проблеми в українському контексті : навчальний посібник / В. Б. Євтух, В. П. Троциньський, Л. О. Аза. — К. : Київський ун-т, 2003. — 58 с.
5. Журавлев А. Л. Роль общительности личности в руководстве коллективом / А. Л. Журавлев // Психологические исследования общения. — М. : Наука, 1985. — С. 179–192.
6. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2001. — 752 с.
7. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов / А. Карелин. — М. : Эксмо, 2007. — 416 с.
8. Кихтюк О. В. Експериментальна програма з формування етнічної толерантності у студентської молоді / О. В. Кихтюк // Соціальна психологія. — К. : Вид-во Українського центру політичного менеджменту, 2010. — № 1. — С. 152–161.
9. Кихтюк О. В. Психологічні особливості формування етнічної толерантності у студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Оксана Василівна Кихтюк. — Луцьк, 2010. — 20 с.
10. Настольная книга практического психолога / [сост. : С. Т. Посохова, С. Л. Соловьева]. — М. : АСТ ; ХРАНИТЕЛЬ ; СПб. : Сова, 2008. — 671 с.
11. Психодиагностика толерантности личности / [под ред. Г. У. Солдатовой, Л. А. Шайгеровой]. — М. : Смысл, 2008. — 172 с.
12. Психологические тесты : в 2 т. / [под ред. А. А. Карелина]. — М. : ВЛАДОС, 2002. — Т. 1. — 312 с.
13. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / Д. Я. Райгородский. — Самара : БАХРАХ-М, 2002. — 672 с.
14. Сонин В. А. Психодиагностическое познание профессиональной деятельности / В. А. Сонин. — СПб. : Речь, 2004. — 408 с.

References

1. Asmolv A. G. O smyislah ponyatiya «tolerantnost» / G. A Asmolv, G. U. Soldatova // Vek-tolerantnosti: Nauchno-publitsisticheskiyvestnik. Vyipusk 1–2. — M., 2001.
2. Boyko V. V. Energiyaemotsiy v obschenii: vzglyad na sebya i drugih / V. V. Boyko. — M. : Filin, 1996. — 472 s.
3. Diagnostychnye zabezpecheniya gotovnosti pedagogiv ta uchniv do formuvannya u nyh polilingval'nogo svitogljadu // Visnyk naukovy-doslidnych'koi' laboratorii' navchal'nogo polilingvizmu. Vypusk 2 / [uporjad. Gurina A. A.]. — Rivne: ROIPPO, 2012. — 78 s.
4. Jevtuh V. B. Mizhetnichna integracija: postanovka problemy v ukrai'ns'komu konteksti: navch. posib. / V. B. Jevtuh, V. P. Troshhyns'kyj, L. O. Aza. — K. : Kyi'vs'kyj un-t, 2003. — 58 s.
5. Zhuravlev A. L. Rol obschitelnostilichnosti v rukovodstve kolektivom / A. L. Zhuravlev // Psihologicheskie issledovaniya obscheniya. — M., 1985.
6. Ilin E. P. Emotsii i chuvstva / E. P. Ilin. — SPb: Piter, 2001. — 752 s. — (Seriya «Mastera psihologii»).
7. Karelin A. Bolshaya entsiklopediya psihologicheskikh testov / A. Karelin. — M.: Eksmo, 2007. — 416 s.
8. Kyhtjuk O. V. Eksperymental'na programa z formuvannya etnichnoi' tolerantnosti u students'koi' molodi / O. V. Kyhtjuk // Social'na psihologija. — K. : Vyd-vo Ukrai'ns'kogo centru politychnogo menedzhmentu, 2010. — № 1. — S. 152–161.
9. Kyhtjuk O. V. Psihologichni osoblyvosti formuvannya etnichnoi' tolerantnosti u students'koi' molodi [tekst]: avtoref. dysertacii' ... kand. psycholog. nauk : 19.00.07 / Kyhtjuk Oksana Vasylivna; Volyns'kyj nac. un-t im. Lesi Ukrai'ny. — Luts'k, 2010. — 20 s.
10. Nastolnaya kniga prakticheskogo psihologa/Sost. S. T. Posohova, S. L. Soloveva. — M.: AST: HRANITEL; SPb.: Sova, 2008. — 671 s.
11. Psihodiagnostika tolerantnosti lichnosti / pod. red. G. U. Soldatovoy, L. A. Shaygerovoy. — M. : Smyisl, 2008. — 172 s.
12. Psihologicheskie testy / Pod red. A. A. Karelina. T.1. — M., 2000. — S. 25–29.
13. Raygorodskiy D. Ya. Prakticheskaya psihodiagnostika. Metodiki i testyi. Uchebnoe posob / D. Ya. Raygorodskiy. — Samara: BAHRAH-M, 2002. — 672 s.
14. Sonin V. A. Psihodiagnosticheskoe poznanie professionalnoy deyatel'nosti / Sonin V. A. — SPb., 2004. — S. 212–215.

Залановская Л. И.

аспирантка Классического частного университета, г. Запорожье

МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ КОМПОНЕНТОВ МЕЖЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ

Резюме

Статья посвящена раскрытию методологии исследования компонентов межэтнической толерантности. Выделяются компоненты и уровни проявления межэтнической толерантности. Рассмотрены диагностические методики изучения выделенного личностного качества в студенческой среде.

Ключевые слова: межэтническая толерантность, компоненты межэтнической толерантности, уровни проявления межэтнической толерантности, методология.

Zalanovskaya L. I.

graduate student of Classic Private University, Zaporizhya (city)

RESEARCH METHODOLOGY COMPONENTS OF INTER-ETHNIC TOLERANCE

Abstract

As Ukrainian society is in the period of unruled social system and sharp contradictions. Between different social layers, the creation of inter-ethnic tolerance is of paramount importance in professional education especially.

The task of the article is to identify inter-ethnic markers in students society and prove the Necessity of the research methods.

Inter-ethnic tolerance is a special form of personality, its attitude which understands and accepts. The other culture. Positive attitude to differences results in kind interaction with other culture. Representatives which leads to constructive dialogue. This is not the definition of the phenomenon, as the investigations of it in psycho-pedagogical science are still in progress.

The methods of investigations are based on the isolation of inter-ethnic components and the levels of their identification. The components of inter-ethnic tolerance are cognitive, emotional, personal, conative and ethically oriented which are identified on Gnostic, affective, and priority motivated behavioral and identificative levels.

So, inter-ethnic tolerance is a complicated personal creation, which allows a person to be successful in policultural society.

The most important moment in theoretical and methodological analysis of inter-ethnic tolerance is to find the way of adequate correlation between the components which will supply objective Reflection of reality.

Given research will experimentally investigate separate components of inter-ethnic tolerance and Test actual psychological conditions of inter-ethnic tolerance formation in humanitarian specialists.

Key words: inter-ethnic tolerance, components of inter-ethnic tolerance, levels of inter-ethnic tolerance, identification.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2015